

Asia: VN/5137/2022-OM-229

Ehdotus uudeksi valmiuslaiksi; työryhmän mietintö

1 luku. Yleiset säännökset

1 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Työryhmän mietinnössä todetulla ehdotuksella uudeksi valmiuslaiksi tultaisiin päivittämään lain soveltamisala vastaamaan voimakkaasti muuttuneita, ja edelleen muuttuvia uhkia, kuten esimerkiksi hybrdivaikuttamista, laajamittaista maahantuloa tai muuta moni- ja laaja-alaista vaikuttamista.

Erikoiskaupan liiton näkökulmasta on tärkeää, että lain tavoitteeksi kirjataan selkeästi myös elinkeinoelämän toimintaedellytysten turvaaminen osana kokonaisturvallisuutta. Kauppa on osa kriittistä infrastruktuuria erityisesti arjen huoltovarmuuden näkökulmasta.

Erikoiskaupan liitto painottaa, että säännöskohtaisissa perusteluissa tulee korostaa markkinoiden toimivuuden ja toimitusketjujen jatkuvuuden merkitystä poikkeusoloissa.

2 luku. Varautumisvelvollisuus

Yleisen varautumisvelvollisuuden organisatorista soveltamisalaa (6 §:n 1 mom.) koskevat huomiot:

Varautumisvelvollisuuden laajentaminen elinkeinoelämään on perusteltua, mutta velvoitteiden tulee olla oikeasuhtaisia, riskiperusteisia ja toimialakohtaisesti räätälöityjä.

Erikoiskaupan liitto pitää tärkeänä, että pk-yritysten hallinnollinen kuormitus ei saa kasvaa kohtuuttomaksi.

Yleisen varautumisvelvollisuuden aineellista sisältöä (6-8 §) koskevat huomiot:

Erikoiskaupan liitto pitää tärkeänä, että yrityksiä koskevien velvollisuuksien tulee olla ennakoitavia ja kohtuullisia. Lain uudistamisen yhteydessä on tärkeää arvioida kustannusvaikutukset mahdollisimman tarkasti.

Erikoiskaupan liitto muistuttaa, että varautumistoimenpiteiden tulee olla suhteessa yrityksen kokoon ja rooliin huoltovarmuuskokonaisuudessa.

Muut 2 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

3. luku Poikkeusoloista ja lisätoimivaltuuksien käyttöönotosta päättäminen

Poikkeusolojen edellytyksiä (11 §, vrt. nyk. poikkeusolojen määritelmä) koskevat huomiot:

Ehdotetussa 11 pykälässä säädettäisiin edellytyksistä, joiden täyttyessä tilannetta voitaisiin pitää poikkeusoloina. Erikoiskaupan liitto painottaa, että poikkeusolojen määritelmän tulee olla tarkkarajainen. Epämääräinen määrittely voi lisätä oikeudellista epävarmuutta yritysten investointipäätöksissä, jos poikkeusolojen käyttöönotto voi tapahtua siten, että siihen ei ole voinut kohtuudella varautua.

Poikkeusolojen alkamista ja päättymistä koskevaa päätöksentekoa (12 ja 21 §) koskevat huomiot:

-

Lisätoimivaltuuksien käyttöönottonenettelyä (13-20 §) koskevat huomiot:

-

Valtioneuvoston erityisiä seurantavelvollisuuksia (22 ja 23 §) koskevat huomiot:

-

4 luku. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja hallinnon erityisjärjestelyt

4 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Mietintöluonnoksessa lakiin ehdotetaan otettavaksi säännökset valtioneuvoston toimivallasta ohjata ja yhteensovittaa poikkeusolojen hallintaa valtakunnallisella tasolla. Poikkeusolojen hallinnan ohjaus ja yhteensovittaminen voisi käsittää erilaisia toteuttamistapoja.

Erikoiskaupan liitto pitää tärkeänä, että yritystoimintaan kohdistuvien ohjausmekanismien tulee olla ennakoitavia, määräaikaista ja taloudellisesti riittävästi kompensoituja. Lain valmistelun yhteydessä tulee harkita myös täyden haitan ja vahingon korvausvelvollisuutta.

5 luku. Lisätoimivaltuuksien käyttöperiaatteet ja soveltamista koskevat yleiset säännökset

5 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Erikoiskaupan liitto näkee, että suhteellisuus, välttämättömyys ja tarkkarajaisuus ovat keskeisiä asioita toimivaltuuksien käytössä. Erityisesti omistusoikeuteen ja sopimusvapauteen puuttuvat toimet edellyttävät selkeitä rajoja ja korvausmekanismeja.

6 luku. Hallinnon järjestäminen ja valtion taloudenhoito

6 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

7 luku. Työvoiman saatavuuden turvaaminen

7 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Erikoiskauppa on työvoimavaltainen ala. Työvoiman ohjaus ei saa vaarantaa kaupan peruspalveluiden saatavuutta ja säännösten soveltamisen tarkempi ohjaus tulee tehdä käyttöönotto- ja soveltamisasetuksilla.

8 luku. Työvelvollisuus

8 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Säätelyllä pystyttäisiin vakavissa poikkeusoloissa viimesijaisesti turvaamaan sekä viranomaisten että muiden poikkeusolojen hallinnan kannalta tärkeiden toimijoiden välttämättömiä henkilöstöresursseja.

Erikoiskaupan liitto painottaa, että työvelvollisuuden käyttöä tulee rajata tarkasti ja viimesijaisesti. Kaupan henkilöstö on osa kriittistä jakeluketjua, jonka toiminta on turvattava myös poikkeusoloissa.

9 luku. Sotilaallisen puolustusvalmiuden turvaaminen

9 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Poikkeusolojen lisätoimivaltuuksissa olisi kyse palvelujen suorittamisvelvollisuudesta, liikkumis- ja oleskelurajoituksista sekä niin sanotuista otto-oikeuksista. Kaupan toimitusketjujen toimintaedellytykset tulee huomioida myös puolustusvalmiuden turvaamisessa varaamalla riittävä henkilökunta toimintaan.

10 luku. Liikkumisen ja oleskelun rajoittaminen sekä väestön siirtäminen

10 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Liikkumisvapauden rajoittamisen voimakkuuden tulee asettua oikeasuhtaisesti käsillä oleviin poikkeusolojen olosuhteisiin sekä niihin perusteisiin, joiden vuoksi liikkumisvapautta rajoitetaan.

Erikoiskaupan liitto muistuttaa, että liikkumisrajoitukset vaikuttavat suoraan kivijalkakauppaan, jos asiakkaiden liikkumista voimakkaasti rajoitetaan. Rajoitusten tulee olla kohdennettuja ja rajoituksista aiheutuvat menetykset tulee olla kompensatioiden piirissä.

11 luku. Otto-oikeudet ja palvelujen suorittamisvelvollisuus

11 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Lisätoimivaltuuksien tarkoituksena on varmistaa viranomaisten välttämättömät aineelliset resurssit ja toimintaedellytykset poikkeusoloissa. Toimivaltuuksissa olisi kyse esimerkiksi yksityisen velvollisuudesta luovuttaa ajoneuvoja tai muita tavaroita taikka rakennuksia tai kiinteistöjä viranomaisten käyttöön tai hallintaan.

Otto-oikeudet voivat merkittävästi puuttua omistusoikeuteen. Erikoiskaupan liitto korostaa, että korvausten tulee olla täysimääräisiä ja välittömiä, sillä vaikutukset voivat muuten johtaa jopa yritystoiminnan lopettamiseen.

12 luku. Väestön välttämättömän toimeentulon turvaaminen ja sosiaaliturvan muutokset

12 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

13 luku. Välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaaminen

13 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Mietinnössä ehdotetut toimivaltuudet koskisivat ensinnäkin välttämättömän hyödyketuotannon turvaamista, välttämättömien hyödykkeiden ja palvelujen saatavuuden turvaamista tietyille viranomaisille ja elinkeinonharjoittajille, kulutushyödykkeiden riittävyyden turvaamista sekä kulutushyödykkeiden hintasäännöstelyä.

Kauppa on keskeinen jakelukanava ja toimivaltuuksien käytöstä aiheutuneet vahingot ja menetykset on korvattava. Toimivaltuuksien tulee myös olla käytännössä toteuttamiskelpoisia, logistisesti realistisia ja hallinnollisesti hallittavia.

14 luku. Sosiaali- ja terveydenhuollon sekä koulutuksen turvaaminen

14 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

15 luku. Asumisen järjestäminen

15 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

16 luku. Rahoitusmarkkinoiden ja vakuutusmarkkinoiden turvaaminen

16 luvun (pl. 110 §) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Ehdotettujen toimivaltuuksien ensisijaisena tarkoituksena olisi luoda välitön ensivaste erityisen vakavaan ja äkilliseen pääomapakoon tai sen uhkaan poikkeusoloissa. Rahoitusmarkkinoiden rajoitukset voivat vaikuttaa maksuliikenteeseen, korttimaksamiseen ja verkkokauppaan.

Erikoiskaupan liitto huomauttaa, että toimivaltuuksien tulee kaikissa olosuhteissa turvata kaupan maksujärjestelmien toiminta.

110 §:n 1 momentin 1 kohtaa (vientikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 2 kohtaa (tuontikielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 3 kohtaa (tiettyjen taloudellisten toimien kielto) koskevat huomiot:

-

110 §:n 1 momentin 4 kohtaa (kotiuttamisvelvollisuus) koskevat huomiot:

-

110 §:n 2-5 momenttia koskevat huomiot:

-

17 luku. Energia-, vesi- ja jätehuollon turvaaminen

17 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

18 luku. Välttämättömien viestintä- ja postipalveluiden turvaaminen

18 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

19 luku. Ruoantuotannon turvaaminen

19 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

20 luku. Välttämättömän rakentamisen turvaaminen

20 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

III osaa koskevat yleiset kysymykset

Toimivaltuusosan rakennetta ja toimivaltuuksien sääntelytapaa koskevat yleiset huomiot:

Toimivaltuuskokonaisuus on erittäin laaja ja se koskettaa laaja-alaisesti yhteiskunnan eri toimintoja. Erikoiskaupan liitto näkee, että rakenteen selkeyttäminen ja vaikutusarvioinnin syventäminen elinkeinoelämän näkökulmasta on tarpeen.

Mahdolliset muut koko toimivaltuusosaa koskevat huomiot:

-

21 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat yleiset säännökset

21 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

22 luku. Lisätoimivaltuuksien täytäntöönpanoa koskevat erityiset säännökset

22 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

23 luku. Korvaukset

23 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

Pykälässä säädettäisiin valtion velvollisuudesta korvata sotilaallisen puolustusvalmiuden tukemista koskevan 9 luvun nojalla Puolustusvoimien tai Rajavartiolaitoksen hallintaan ottamalle omaisuudelle aiheutunut vahinko.

Korvauksen taso ja määräytymisperusteet tulisi ehdotuksen mukaan määrittää siten, että korvausta voidaan pitää kohtuullisena ja riittävänä ottaen kuitenkin huomioon valtion taloudellinen asema sekä poikkeusoloista johtuvat olosuhteet kokonaisuudessaan.

Korvausten tulee olla täysimääräisiä myös muissa kuin suppeammissa ja luonteeltaan lievemmissä poikkeusoloissa. Niiden on oltava myös oikea-aikaisia ja markkina-arvoon perustuvia.

24 luku ja rikoslain muuttamista koskeva lakiehdotus. Rangaistussäännökset

Valmiuslain 24 luvun ja rikoslain muuttamista koskevan lakiehdotuksen (2. lakiehdotus) säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

25 luku. Muutoksenhaku

25 luvun säännöksiä ja säännöskohtaisia perusteluja koskevat huomiot:

-

HE-luonnoksen yleisperustelut

Vaikutusten arviointia koskevat huomiot:

-

Säätämisyjärjestysperusteluja koskevat huomiot:

-

Muut HE-luonnoksen perusteluja koskevat huomiot:

-

Työryhmän mietintö

Uudistuksen tarpeellisuutta ja sen keskeisiä ratkaisuja koskevat yleiset kannanotot:

Erikoiskaupan liitto näkee, että valmiuslain uudistus on tarpeellinen turvallisuusympäristön muutoksen vuoksi. Uudistuksen yhteydessä tulee varmistaa, että poikkeusolojen sääntely ei aiheuta pysyvää epävarmuutta yritystoiminnalle.

Erikoiskaupan liitto painottaa, että elinkeinoelämän ja kaupan rooli kokonaisturvallisuudessa tulee tunnistaa nykyistä vahvemmin sääntelyssä.

Muut työryhmän mietintöä koskevat yleiset huomiot:

-

Ropponen Jukka
Erikoiskaupan liitto Etu ry